
ETAP I

23.11.2024

Zadania teoretyczne

CZAS ROZWIĄZYWANIA: 11:00 – 16:00

Za poprawne wykonanie poleceń przyznawane są „marki”. Za każde zadanie sumarycznie można uzyskać odpowiednią liczbę „marek”, które następnie przeliczane są na punkty.

PUNKTACJA KOŃCOWA: Suma – **100 pkt.**

Zad. 1–20 pkt., Zad. 2–20 pkt., Zad. 3–20 pkt., Zad. 4–20 pkt., Zad. 5–20 pkt.

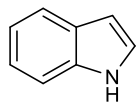

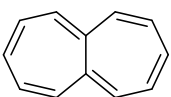
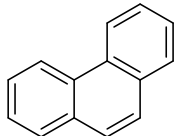
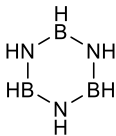
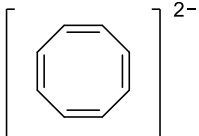
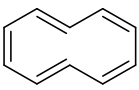
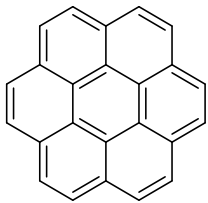
ZADANIE 1

Związki aromatyczne i ich właściwości

W ocenie aromaticzności związków organicznych pomocne może być kryterium Hückla, którego stosowalność ma jednak pewne ograniczenia.

Polecenia:

a. (8 m.) Wypełnij tabelę znajdującą się w arkuszu odpowiedzi, opartą na kryterium Hückla. Na tej podstawie określ, czy podane poniżej związki powinny być aromatyczne.

			
indol	cykloheptatrien	heptalen	fenantren
			
borazol	dwanion cyklooktatraenylowy	[10]annulen	koronen

b. (2 m.) Ściśle rzecz ujmując, oparta na regule Hückla tabela sprawdzania aromaticzności powinna być stosowana jedynie do związków mających w cząsteczce tylko jeden pierścień i z tego powodu często zawodzi dla związków wielopierścieniowych. Podaj przykład związku aromatycznego z podpunktu a., który nie spełnia wszystkich tabelarycznych kryteriów aromaticzności, a jest aromatyczny. Zaproponuj również, który z poddanych powyższej analizie związków może być antyaromatyczny.

c. (2 m.) Jednak nawet dla związków jednopierścieniowych, na podstawie tabeli sprawdzania aromaticzności/reguły Hückla nie zawsze można prawidłowo przewidzieć aromaticzność lub jej

brak, jeśli cząsteczka nie może przyjąć wymaganej przez te kryteria płaskiej geometrii. Wyjaśnij przyczyny, dla których cząsteczka [10]annulenu nie spełnia tego strukturalnego warunku i dlaczego związek ten nie jest aromatyczny.

- d. (1 m.) Narysuj jedną strukturę rezonansową dla przedstawionej struktury borazolu.
- e. (1 m.) Zapisz reakcję redoks syntezy borazolu z diboranu (B_2H_6) i amoniaku.
- f. (3 m.) Sole kwasu benzoowego, często używane jako konserwanty żywności, są zwykle dobrze rozpuszczalne w wodzie. Jednym z wyjątków jest benzoosan srebra, którego iloczyn rozpuszczalności K_{s0} jest równy $2,5 \cdot 10^{-13}$. Wiedząc, że pK_a kwasu benzoowego jest równe 4,2, oblicz ile razy rozpuszczalność benzoosanu srebra w roztworze o $pH = 4,0$ jest większa / mniejsza niż rozpuszczalności tej soli w czystej wodzie ($pH = 7,0$). Odpowiedź uzasadnij odpowiednimi obliczeniami. W obliczeniach pominię autodysocjację wody.
- g. (2 m.) Szeroko stosowany konserwant spożywczy, benzoosan sodu jest bardzo dobrze rozpuszczalny w wodzie, a jego rozpuszczalność to 62,87 g na 100 ml wody. Oblicz, ile razy rozpuszczalność benzoosanu sodu w wodzie jest większa od rozpuszczalności benzoosanu srebra w wodzie (obliczonej w poleceniu f.). Gęstość nasyconego roztworu benzoosanu sodu przyjmij jako $1,5 \text{ g} \cdot \text{cm}^{-3}$.

ZADANIE 2

Wyznaczanie składu mieszaniny

Mieszaninę **M1** o masie 4,224 g zawierającą wodoroszczawian potasu oraz chlorek potasu rozpuszczono w wodzie, roztwór zakwaszono kwasem siarkowym(VI) i dodawano $0,1 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$ roztwór $KMnO_4$, aż do uzyskania trwałego fioletowego zabarwienia roztworu. Wydzielające się produkty gazowe – odpowiednio: **A** oraz **B** zebrano w zamkniętym naczyniu. Ich objętość w temperaturze $22,0 \text{ }^\circ\text{C}$ i pod ciśnieniem 1010 hPa wyniosła $1214,9 \text{ cm}^3$.

Zebrane gazy (**A** oraz **B**) przepuszczono przez płuczkę zawierającą 150 cm^3 roztworu KI o stężeniu $1 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$. Roztwór poreakcyjny o barwie brunatnej przeniesiono ilościowo do kolby miarowej o objętości 250 cm^3 i uzupełniono wodą destylowaną do kreski. Z otrzymanego roztworu pobrano $25,0 \text{ cm}^3$ i zmiareczkowano go roztworem $Na_2S_2O_3$ o stężeniu $0,105 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$, zużywając $22,9 \text{ cm}^3$ tego roztworu.

Zarówno produkt **A**, jak i **B** rozpuszczają się w pewnym stopniu w wodzie, a w ich roztworach ustalają się równowagi, w wyniku których oba roztwory uzyskują odczyn kwasowy. Długość wiązań w cząsteczce **A** wynosi 116 pm, natomiast w cząsteczce **B** 192 pm.

Polecenia:

- a. (4 m.) Podaj w formie cząsteczkowej zbilansowane równania reakcji wodoroszczawianu potasu oraz chlorku potasu z $KMnO_4$ w środowisku kwasu siarkowego(VI). Wskaż utleniacz i reduktor w każdej z reakcji.

- b.** (2 m.) Oblicz ile moli produktów gazowych (**A** i **B**) powstało w wyniku reakcji roztworu mieszaniny **M1** z nadmanganianem potasu.
- c.** (2 m.) Narysuj molekularną budowę elektronową cząsteczek **A** oraz **B**. Zaznacz wszystkie elektrony walencyjne we wzorach elektronowych.
- d.** (1 m.) Narysuj (lub krótko omów) budowę przestrzenną cząsteczki związku **A**.
- e.** (2 m.) Wyjaśnij przyczynę różnic w długości wiązań w produktach **A** oraz **B** (podaj dwie główne przyczyny tych różnic).
- f.** (3 m.) Napisz w formie jonowej równania reakcji równowagowych ustalających się w roztworze wodnym związku **A** oraz **B**.
- g.** (1 m.) Napisz w formie cząsteczkowej zbilansowane równanie reakcji zachodzącej pomiędzy mieszaniną gazową (zawierającą **A** i **B**) a roztworem KI.
- h.** (1 m.) Napisz w formie jonowej zbilansowane równanie reakcji zachodzącej podczas miareczkowania roztworem tiosiarczanu sodu.
- i.** (4 m.) Oblicz skład mieszaniny **M1** wyrażony w %_{mas.}.

W obliczeniach przyjmij podane wartości mas molowych ($\text{g}\cdot\text{mol}^{-1}$):

H – 1,008; C – 12,01; O – 16,00; Cl – 35,45; K – 39,10; I – 126,90.

$R = 8,3145 \text{ J}\cdot\text{mol}^{-1}\cdot\text{K}^{-1}$.

Uwaga: w obliczeniach pominięto rozpuszczalność gazów **A** i **B** w wodzie.

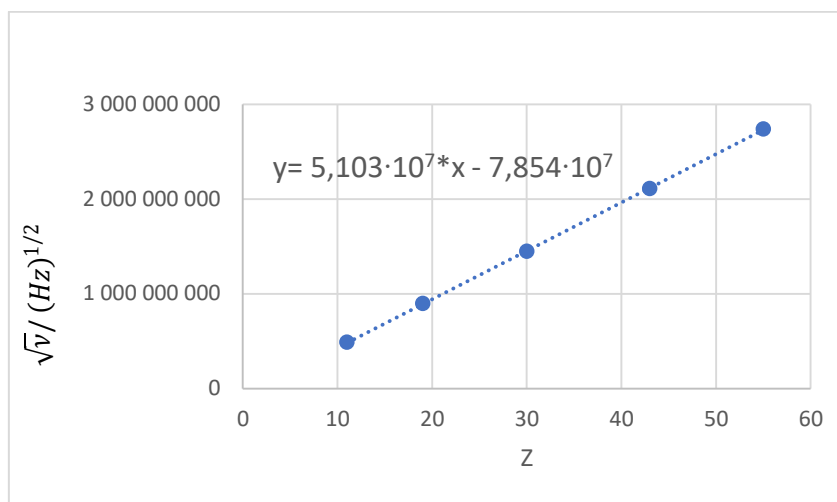
ZADANIE 3

Pierwiastki odkryte na podstawie prawa Moseley'a

W latach 1913–1914 Henry Moseley opublikował artykuły, w których wykazał, że energia emitowanego promieniowania X podczas przejść elektronów z powłoki L na powłokę K w atomach danego pierwiastka jest ściśle określona i zmienia się systematycznie wraz ze zmianą jego liczby atomowej Z .

Moseley ustalił, że dla pierwiastków znanych w jego czasach, zależność pierwiastka kwadratowego z częstotliwości tego promieniowania X, $\sqrt{\nu}$ od liczby atomowej pierwiastka, Z , ma charakter prostoliniowy.

Prawo to dla wybranych pierwiastków obrazuje wykres 1, przy czym przedstawione na nim równanie jest podane dla pierwiastków o Z od 11 do 55.

Wykres 1: Zależność pierwiastka kwadratowego z częstotliwości ($\sqrt{\nu}$ (Hz)) promieniowania X emitowanego podczas przejść elektronów między powłokami L i K wybranych pierwiastków od wartości ich liczb atomowych (Z).

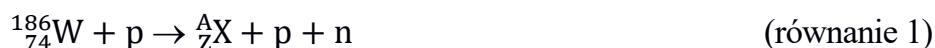
Na wykresie Moseley'a pojawiały się luki dla kilku pierwiastków jeszcze nieodkrytych.

Prawo to umożliwiło w kolejnych latach ich zidentyfikowanie i uzupełnienie układu okresowego na podstawie analizy promieniowania X nowych próbek.

Polecenia:

- (1 m.) Atomy pewnego pierwiastka, podczas przejść elektronów między powłokami L i K emitują promieniowanie X o częstotliwości $4,48 \cdot 10^{18}$ Hz. Zidentyfikuj ten pierwiastek – podaj jego liczbę atomową. Pierwiastek ten był jednym z tych, które zostały przewidziane prawem Moseley'a.
- (2 m.) Oblicz długości fal (λ) emitowanego promieniowania X podczas przejść elektronów między powłokami L i K dla pierwiastków: ${}_{20}\text{Ca}$; ${}_{40}\text{Zr}$; ${}_{49}\text{In}$ i uszereguj je od największej do najmniejszej wartości λ .

Promieniotwórcze izotopy kolejnego pierwiastka, który został odkryty z wykorzystaniem prawa Moseley'a, znalazły zastosowanie w medycynie nuklearnej. Jeden z jego izotopów może powstawać w reakcji opisywanej równaniem 2.

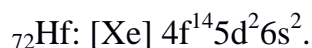
Napromieniowanie w cyklotronie stabilnego izotopu wolframu-186 wiązką protonów, p, prowadzi do otrzymywania bezpośrednio X oraz X''. Izotop X ulega przemianie beta minus do izotopu X'. Załóżmy, że napromienowaniu poddano 20 mg wolframu-186. Po zakończeniu tego etapu powstał m.in. promieniotwórczy izotop ${}_Z^AX$, który wykazywał początkową aktywność równą 520 MBq. Proces opisywany równaniem 1 jest 18 razy bardziej wydajny niż ten opisywany równaniem 3. Przyjmij, że początkowa ilość X' (tuż po napromienowaniu W-186) jest zanedbywalnie mała a w rozważanym układzie zachodzą procesy opisywane tylko równaniami 1, 2 oraz 3.

Polecenia:

c. (2 m.) Zidentyfikuj izotopy ${}^A_ZX$; ${}^{A'}_{Z'}X'$; ${}^{A''}_{Z''}X''$.

d. (4 m.) Oblicz jaka jest proporcja molowa izotopów X:(X'+X'') po upływie 210 dni od napromieniowania tarczy wolframowej wiedząc, że $T_{1/2}(X)$ jest równe 75,1 dnia a izotop X', X'' jest stabilny. Wynik podaj odnosząc obliczenia do sumy liczby moli X'+X''.

Kolejnym z pierwiastków odkrytych z wykorzystaniem m.in. prawa Moseley'a był hafn (${}_{72}\text{Hf}$). Skrócona konfiguracja elektronowa atomów hafnu w stanie podstawowym przedstawia się następująco:

Polecenie:

e. (4 m.) Każdy elektron w atomie jest opisywany zestawem liczb kwantowych. Jedną z nich jest magnetyczna liczba kwantowa (m_l). Jaka jest wartość sumy magnetycznych liczb kwantowych (m_l) pochodzących od wszystkich elektronów w jonie hafnu(II) Hf^{2+} w stanie podstawowym? Odpowiedź uzasadnij.

Proporcja zawartości izotopów lutetu i hafnu w skałach może być wykorzystana do określania ich wieku. 4,56 mld lat temu proporcja masowa ${}^{176}\text{Lu}$ do ${}^{176}\text{Hf}$ w pewnej skale równała się 0,2797. Obecnie ta proporcja wynosi 0,2511.

Polecenie:

f. (4 m.) Oblicz okres półtrwania ${}^{176}\text{Lu}$ wiedząc, że izotop ten jest promieniotwórczy i rozpada się do stabilnego ${}^{176}\text{Hf}$.

W obliczeniach przyjmij podane przybliżone wartości mas molowych ($\text{g}\cdot\text{mol}^{-1}$):

W186 – 186; Lu176 – 176; Hf176 – 176.

$$c = 2,998 \cdot 10^8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}; \quad \nu (\text{Hz} = \text{s}^{-1}) = \frac{c (\text{m} \cdot \text{s}^{-1})}{\lambda (\text{m})};$$

$$\text{Stała Rydberga dla atomu wodoru } R_H = 1,097 \cdot 10^5 \text{ m}^{-1}; \quad A = \frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot N;$$

$$A = A_0 e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot t\right)}; \quad 1 \text{ Bq} = \text{rozpad} \cdot \text{s}^{-1}; \quad N_A = 6,022 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}$$

ZADANIE 4

Zagadki z chemii organicznej

- I.** Węglowodór **A** jest składnikiem paliw a jego masa molowa wynosi $114 \text{ g}\cdot\text{mol}^{-1}$. W wyniku rodnikowego chlorowania (Cl_2 i światło) z **A** powstaje mieszanina czterech regioizomerów zawierających jeden atom chloru. Tylko dwa z wymienionych produktów monochlorowania (**A1** i **A2**) są chiralne i nie stwierdzono powstawania diastereoizomerów. Związek **A2** jest halogenkiem pierwszorzędowym (tj. typu RCH_2Cl).
- II.** Węglowodór **B**, o masie molowej $106 \text{ g}\cdot\text{mol}^{-1}$, jest stosowany między innymi jako rozpuszczalnik. Nie reaguje on z wodą bromową. W wyniku rodnikowego chlorowania **B** powstaje tylko jeden produkt **B1** o masie molowej $140,5 \text{ g}\cdot\text{mol}^{-1}$. Jeśli zastosujemy chlorowanie wobec kwasu Lewisa (np. AlCl_3) również tworzy się tylko jeden produkt **B2** o masie molowej $140,5 \text{ g}\cdot\text{mol}^{-1}$.
- III.** Związek **C** o wzorze sumarycznym $\text{C}_8\text{H}_{14}\text{O}_2$ jest wykorzystywany jako monomer w procesach polimeryzacji. Jednym z produktów jego hydrolizy jest związek **C1** o wzorze sumarycznym $\text{C}_4\text{H}_{10}\text{O}$, zawierający trzeciorzędowy atom węgla (tj. połączony z trzema innymi atomami węgla). Drugi produkt tej hydrolizy **C2** w wyniku redukcji przy użyciu odpowiednich reagentów można przekształcić w **C1**.
- IV.** Związek **D** o wzorze sumarycznym $\text{C}_7\text{H}_7\text{NO}_2$ zawiera dwie grupy funkcyjne w maksymalnym oddaleniu od siebie. Wśród jego ważnych pochodnych są między innymi środki znieczulające oraz jedna z witamin. Związek **D** można otrzymać z **D1** o tym samym wzorze sumarycznym w wyniku utleniania KMnO_4 do **D2**, a następnie redukcji np. przy użyciu $\text{Fe}/\text{HCl}_{(\text{aq})}$. **D1** jest produktem pośrednim w syntezie popularnego materiału wybuchowego.
- V.** Chiralny związek **E** zawiera tyle samo atomów tlenu co węgla oraz dwa razy więcej atomów wodoru: $(\text{CH}_2\text{O})_x$. Jego redukcja (np. NaBH_4) prowadzi do achiralnego związku **E1**. W wyniku reakcji **E1** z dużym nadmiarem bezwodnika octowego $[(\text{CH}_3\text{CO})_2\text{O}]$ powstaje związek **E2** o masie molowej $290 \text{ g}\cdot\text{mol}^{-1}$.

Polecenia:

- a.* Narysuj wzory strukturalne związków **A-E** oraz **A1, A2, B1, B2, C1, C2, D1, D2, E1, E2**. W przypadku **E** i **E1** należy uwzględnić względną stereochemię. Wystarczy podać jeden enancjomer związku **E**.

A-E 5×3m. **A1, D1, E1, E2** 4×2m. **A2, B1, B2, C1, C2, D2** 6×1m.

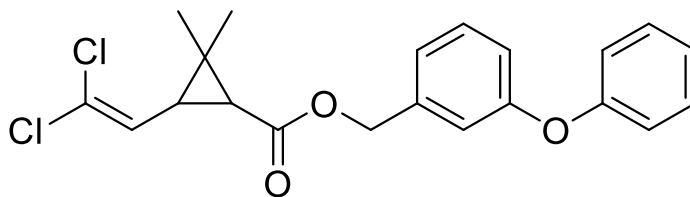
W obliczeniach przyjmij podane przybliżone wartości mas molowych ($\text{g}\cdot\text{mol}^{-1}$):

C – 12; H – 1; O – 16; N – 14,0; Cl – 35,5.

ZADANIE 5

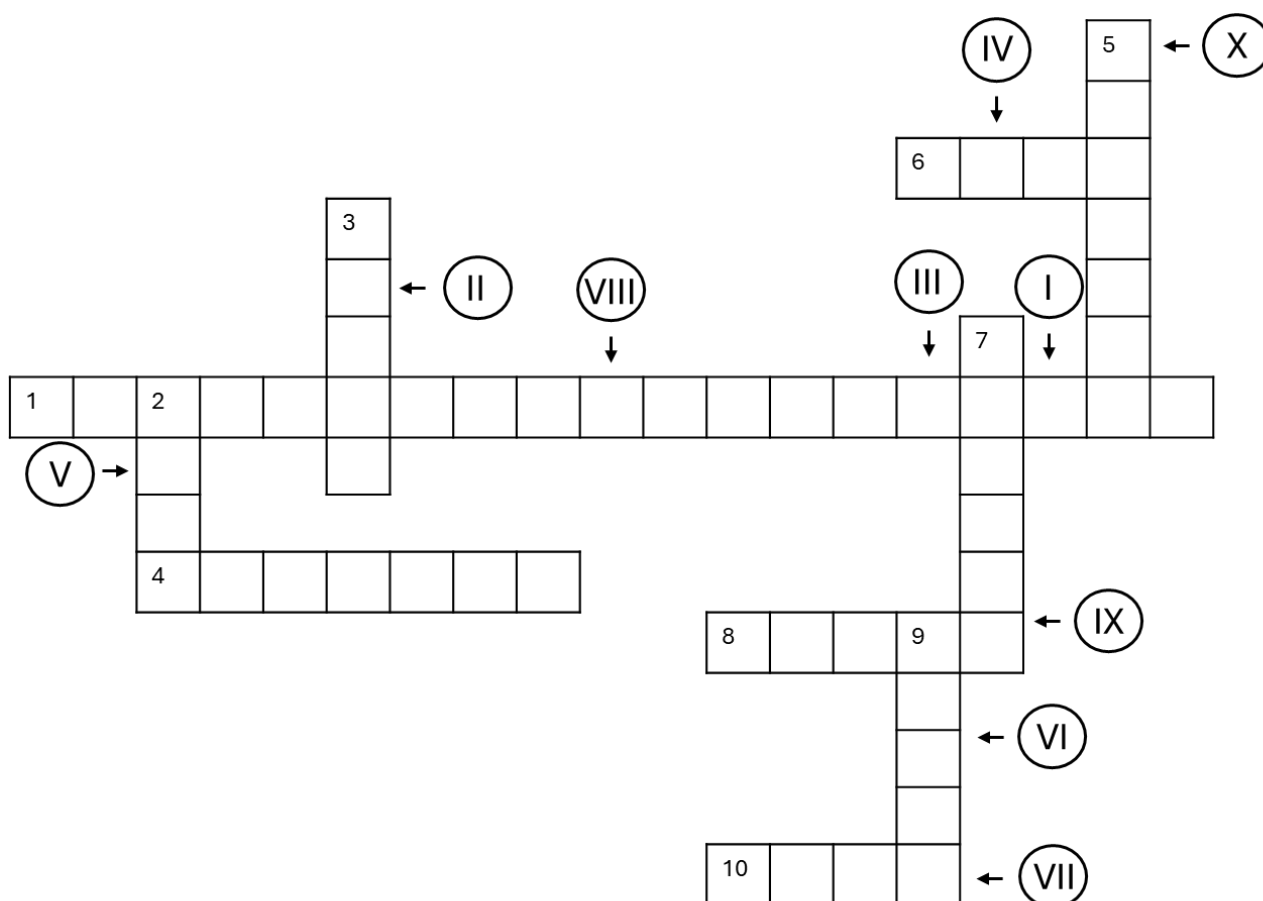
Chemiczna krzyżówka

Związek A (Rys. 1) stosowany jest powszechnie do ochrony roślin uprawnych przed szkodnikami.

Rys.1. Wzór strukturalny związku A.

Związek ten ma złożoną strukturę i posiada liczne grupy funkcyjne wykazujące różnorodną reaktywność, co bliżej przeanalizujesz rozwiązując niniejsze zadanie. Nazwę związku A poznasz rozwiązując krzyżówkę pokazaną na Rys. 2.

Rys. 2. Krzyżówka.

Polecenia:

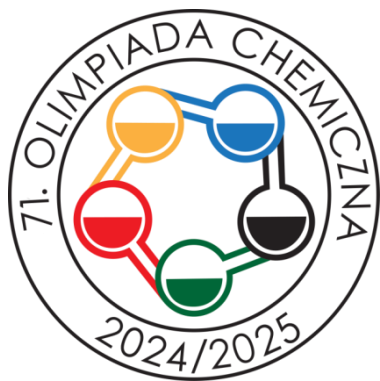
a. (10×1 m.) Rozwiąż krzyżówkę, kierując się poniższymi podpowiedziami:

1. Nazwa systematyczna związku (pomiń lokanty), który powstałby ze związku A w wyniku podstawienia atomami wodoru dwóch największych podstawników w jednym pierścieniu niearomatycznym.
2. Względna relacja podstawników w pierścieniu aromatycznym związku A.

3. Nazwa podstawnika znajdującego się w pierścieniu alifatycznym przy atomie węgla, który nie jest centrum stereogenicznym.
  4. Związek **B**, powstający jako jeden z produktów hydrolizy związku **A**, jest przedstawicielem pewnej klasy związków. Podaj nazwę przedstawiciela tej klasy związków.
  5. Typ reakcji związku **A** z gazowym wodorem w obecności katalizatora .
  6. Nazwa przedstawiciela klasy związków zawierających grupę funkcyjną powstającą w wyniku następującej sekwencji reakcji:
    - i. utlenianie związku **B** za pomocą KMnO_4 ;
    - ii. następcza reakcja powstałego produktu z alkoholem etylowym w obecności kwasu;
    - iii. następcza reakcja powstałego w pkt. ii. produktu z amoniakiem (podaj nazwę przedstawiciela tej klasy związków).
  7. Zwyczajowa nazwa produktu rozkładu związku **A** przebiegającego w fazie gazowej w wyniku reakcji z ozonem. (Podaj nazwę zwyczajową produktu o najmniejszej masie cząsteczkowej).
  8. Nazwa przedstawiciela klasy związków zawierających grupę funkcyjną, odpowiadającą za reaktywność związku **A** z ozonem.
  9. Nazwa przedstawiciela klasy związków zawierających grupę funkcyjną odpowiadającą za reaktywność związku **A** w reakcji hydrolizy.
  10. Nazwa przedstawiciela klasy związków zawierających grupę funkcyjną łączącą pierścienie aromatyczne związku **A**.
- b.* (1 m.) Podaj nazwę zwyczajową związku **A** odczytując ją z pól wskazanych strzałkami i oznaczonych rzymskimi numerami **I–X** zgodnie z taką kolejnością.
- c.* (2 m.) Napisz schemat reakcji hydrolizy związku **A** (za pomocą wzorów szkieletowych lub podobnych).
- d.* (2 m.) Napisz schemat reakcji ozonolizy związku **A**.
- e.* (1 m.) Napisz schemat reakcji związku **A** z wodorem w obecności katalizatora metalicznego.
- f.* (3 m.) Napisz schemat reakcji utleniania związku **B** i jego następczych reakcji opisanych w p. *a.6*.
- g.* (1 m.) Podaj ile stereoizomerów ma związek **A**.

ETAP I

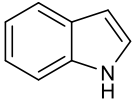

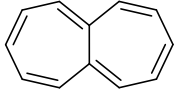
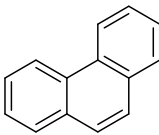
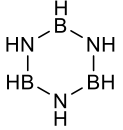
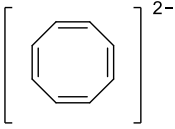
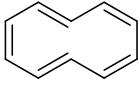
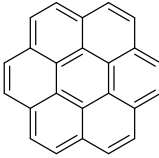
23.11.2024

Rozwiązania zadań teoretycznych

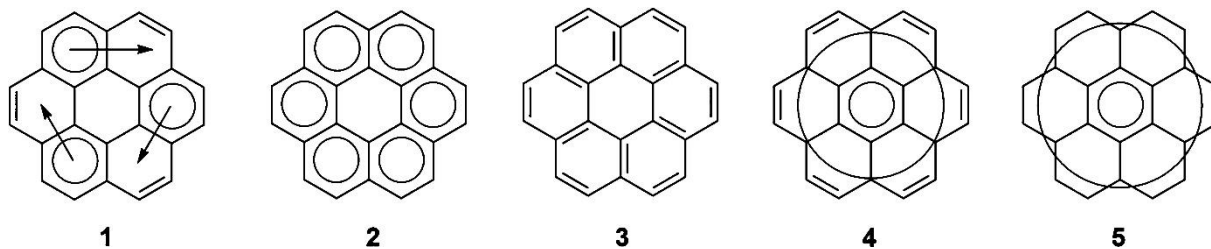

ROZWIĄZANIE ZADANIA 1

a.

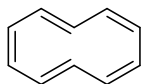
struktura	cykliczny	sprężone wiązania wielokrotne	wiązania π	wolne pary elektronów π	elektrony π	$4n+2$	spełnia warunki aromatyczności ?
 indol	tak	tak	4	1	10	tak ($n=2$)	tak
 cykloheptatrien	tak	nie	3	0	6	tak ($n=1$)	nie
 heptalen	tak	tak	6	0	12	nie	nie
 fenantren	tak	tak	7	0	14	tak ($n=3$)	tak
 borazol	tak	tak	3	0	6	tak ($n=1$)	tak
 dwanion cyklooktatraenyłowy	tak	tak	4	1	10	tak ($n=2$)	tak
 [10]annulen	tak	tak	5	0	10	tak ($n=2$)	tak
 koronen	tak	tak	12	0	24	nie	nie

- b. Aromatycznym związkiem jest koronen, mimo że nie spełnia reguły Hückla (24 elektrony π). Wynika to z faktu, że jego struktura może być przedstawiona m.in. jako sześć połączonych, aromatycznych molekuł benzenu (jak na poniższym rys., struktura 2), z których każdy spełnia zasadę $4n+2$ lub jako aromatyczny, środkowy pierścień benzenu otoczony aromatycznym superpierścieniem (jak na poniższym rys., struktura 5), z których każdy również spełnia zasadę $4n+2$.

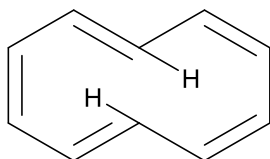

Antyaromatycznym związkiem jest heptalen, który spełnia regułę $4n$ i dla którego nie można zaproponować struktur analogicznych do powyższych dla koronenu.

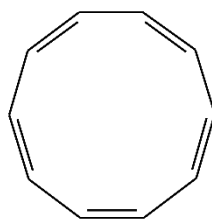
- c. Gdyby [10]annulen był związkiem aromatycznym, to konformacja [10]annulenu o minimalnej energii powinna być płaska i podobna do tej przedstawionej schematycznie, czyli:

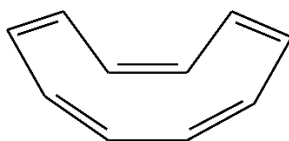
W takiej konformacji dwa „środkowe” atomy wodoru powinny być skierowane dokładnie ku sobie. Ponieważ odległość pomiędzy atomami węgla wynosi ok. 140 pm, a długość wiązania C-H 110 pm, nie ma możliwości, aby atomy wodoru były skierowane w taki sposób (jeden w stronę drugiego i vice versa), co powoduje zmianę kątów wiązań C-C-H, a to powoduje odkształcenie całej cząsteczki, którego wynikiem jest brak płaskiej geometrii i brak aromatyczności.

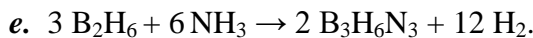
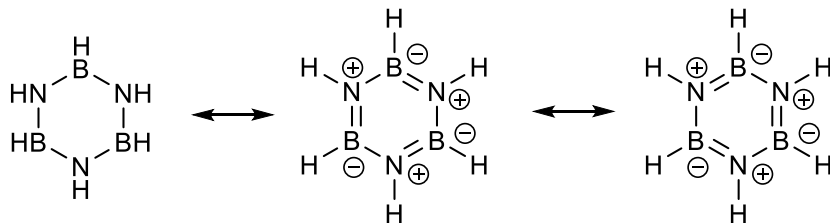
Alternatywna odpowiedź: w przypadku konformera zawierającego same wiązania *cis* struktura całkowicie płaska, jak na rys. poniżej:

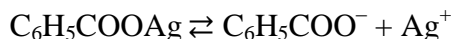
również nie jest minimum energetycznym i samoistnie odkształca się do konformacji przypominającej krzeselkową z powodu oddziaływań wewnątrzcząsteczkowych, stabilizujących taką konformację.

d.

f. Dla reakcji rozpuszczania tej soli:

możemy zapisać $K_{s0} = [\text{Ag}^+] \cdot [\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-]$.

Przyjmijmy $[\text{Ag}^+] = S$ oraz $[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] + [\text{C}_6\text{H}_5\text{COOH}] = S$, gdzie S jest rozpuszczalnością.

Jeśli $\text{pH} = 4,0$ to $[\text{H}_3\text{O}^+] = 10^{-4,0} \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$.

Dysocjacja kwasu benzoowego: $\text{C}_6\text{H}_5\text{COOH} + \text{H}_2\text{O} \rightleftharpoons \text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^- + \text{H}_3\text{O}^+$

$$K_a = \frac{[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] \cdot [\text{H}_3\text{O}^+]}{[\text{C}_6\text{H}_5\text{COOH}]}$$

$$\frac{[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-]}{[\text{C}_6\text{H}_5\text{COOH}]} = \frac{K_a}{[\text{H}_3\text{O}^+]} = \frac{10^{-4,2}}{10^{-4,0}} = 0,63$$

czyli:

$$[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] + [\text{C}_6\text{H}_5\text{COOH}] = S$$

$$[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] + [\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] / 0,63 = S$$

$$2,59 \cdot [\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] = S$$

Podstawiając tę zależność do równania na K_{s0} otrzymujemy:

$$K_{s0} = [\text{Ag}^+] \cdot [\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] = S \cdot S / 2,59 = S^2 / 2,59$$

$$S^2 = 2,59 \cdot K_{s0} = 2,59 \cdot 2,5 \cdot 10^{-13} = 6,48 \cdot 10^{-13}$$

$$S_1 = 8,05 \cdot 10^{-7} \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$$

Dla czystej wody ($\text{pH} = 7,0$) obliczamy analogicznie:

$$\frac{[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-]}{[\text{C}_6\text{H}_5\text{COOH}]} = \frac{K_a}{[\text{H}_3\text{O}^+]} = \frac{10^{-4,2}}{10^{-7,0}} = 631$$

$$[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] + [\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] / 631 = S$$

$$[\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] \approx S$$

$$K_{s0} = [\text{Ag}^+] \cdot [\text{C}_6\text{H}_5\text{COO}^-] = S^2$$

$$S_2 = 5 \cdot 10^{-7} \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}$$

Ostatecznie: $S_1 / S_2 = 8,05 \cdot 10^{-7} \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3} / 5 \cdot 10^{-7} \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3} = \mathbf{1,61}$.

Rozpuszczalność benzoesu srebra jest 1,61 razy wyższa w roztworze wodnym o $\text{pH} = 4,0$ od $\text{pH} = 7,0$.

g. Z danych wiemy, że rozpuszczalność tego związku to 62,87 g na 100 ml. W nasyconym roztworze benzoesu sodu mamy 62,87 g soli, 100 g wody (masa roztworu to 162,87 g), a gęstość tego roztworu wynosi 1,5 g/cm³, czyli jego objętość wynosi 108,6 cm³. Masa molowa C₆H₅COONa wynosi 144,1 g·mol⁻¹, czyli 62,87 g benzoesu sodu to 0,4363 mola, a to oznacza, że stężenie molowe benzoesu sodu w nasyconym roztworze jest równe 0,4363/0,109 = 4,00 mol·dm⁻³. Jest to jednocześnie rozpuszczalność molowa tego związku S₃.

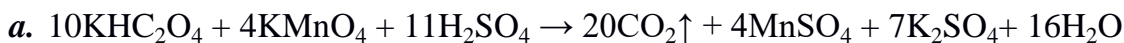
Obliczając S₃ / S₂ otrzymujemy 4,00/5 · 10⁻⁷ = **8,00 · 10⁶**.

Rozpuszczalność benzoesu sodu w wodzie jest ok. 8 milionów razy wyższa niż rozpuszczalność benzoesu srebra.

Punktacja:

a. Za poprawne wypełnienie tabeli.	8 × 1 m.
b. Za poprawną odpowiedź.	2 – 1 – 0 m.
c. Za podanie poprawnego wyjaśnienia.	2 – 1 – 0 m.
d. Za podanie poprawnej struktury rezonansowej.	1 – 0 m.
e. Za podanie poprawnego równania reakcji.	1 – 0 m.
f. Za poprawne obliczenie S ₁ .	1 – 0 m.
Za poprawne obliczenie S ₂ .	1 – 0 m.
Za podanie poprawnej odpowiedzi.	1 – 0 m.
g. Za poprawne obliczenie S ₃ .	1 – 0 m.
Za poprawnej odpowiedzi.	1 – 0 m.
RAZEM	19 m.

ROZWIĄZANIE ZADANIA 2

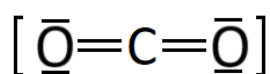

Utleniaczem (*ox*) w obu reakcjach jest nadmanganian potasu, a reduktorami (*red*) są: w reakcji pierwszej wodoroszczawian potasu, a w reakcji drugiej chlorek potasu.

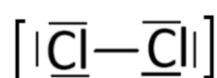
b. Z równania Clapeyrona możemy obliczyć liczbę moli gazów (CO_2 i Cl_2) powstających w reakcji wodoroszczawianu potasu oraz chlorku potasu z KMnO_4 w środowisku kwasowym:

$$pV = nRT \Rightarrow n_{\text{gazów}} = \frac{pV}{RT} = \frac{1,01 \cdot 10^5 \text{ Pa} \cdot 1,2149 \cdot 10^{-3} \text{ m}^3}{8,3145 \text{ J/mol} \cdot \text{K} \cdot 295,15 \text{ K}} = 0,050 \text{ mol CO}_2 \text{ i Cl}_2$$

c. Wzory elektronowe (struktury Lewisa) cząsteczek CO_2 oraz Cl_2 :

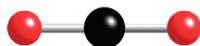

Cząsteczka związku A

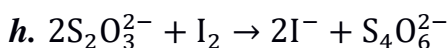
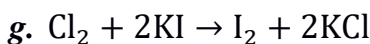
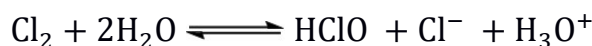
Cząsteczka związku B

d. Cząsteczka CO_2 (związek A) ma budowę liniową, w której dla atomu węgla można przypisać hybrydyzację *sp*, co przedstawia poniższy rysunek:

e. Pierwszą przyczyną różnic w długości wiązań jest to, że w ujęciu teorii orbitali molekularnych cząsteczka CO_2 zawiera dwa wiązania sigma oraz dwa wiązania pi, natomiast w cząsteczce Cl_2 występuje tylko wiązanie sigma. Występowanie wiązań pi w cząsteczce dwutlenku węgla(IV) powoduje znaczące skrócenie wiązania C – O (116 pm), w porównaniu do wiązania Cl – Cl w cząsteczce Cl_2 (192 pm).

Drugą przyczyną różnic w długościach wiązań jest różnica w promieniach atomowych C i Cl. Atom chloru ma większy promień atomowy niż tlen i węgiel, dlatego też długość wiązania Cl – Cl w Cl_2 jest większa niż wiązania C – O w CO_2 .

i. Obliczamy ilość zmiareczkowanego jodu (w 25 cm^3 roztworu):

$n_{\text{I}_2} = \frac{1}{2} \cdot (V_{\text{S}_2\text{O}_3^{2-}} \cdot c_{\text{S}_2\text{O}_3^{2-}}) = \frac{1}{2} \cdot (2,29 \cdot 10^{-2} \text{ dm}^3 \cdot 0,105 \text{ mol} \cdot \text{dm}^{-3}) = 0,00120 \text{ mol}$. Zatem cała ilość powstałego jodu wynosiła: $10 \cdot 0,00120 \text{ mol} = 0,0120 \text{ mol}$, co odpowiada również ilości otrzymanego chloru.

Skład % mieszaniny **M1** był następujący:

$$\%_{\text{KCl}} = \frac{2 \cdot n_{\text{Cl}_2} \cdot M_{\text{KCl}}}{m_{\text{M1}}} = \frac{2 \cdot 0,0120 \text{ mol} \cdot 74,55 \text{ g/mol}}{4,224 \text{ g}} \cdot 100\% = 42,4\%$$

$$\begin{aligned} \%_{\text{KHC}_2\text{O}_4} &= \frac{\frac{1}{2} \cdot (n_{\text{gazów}} - n_{\text{Cl}_2}) \cdot M_{\text{KHC}_2\text{O}_4}}{m_{\text{M1}}} = \frac{\frac{1}{2} \cdot (0,050 - 0,0120) \text{ mol} \cdot 128,128 \text{ g/mol}}{4,224 \text{ g}} \cdot 100\% \\ &= 57,6\% \end{aligned}$$

Punktacja:

a. Za zapisanie zbilansowanych równań reakcji wodoroszczawianu potasu oraz chlorku potasu z KMnO_4 w środowisku kwasu siarkowego(VI) w formie cząsteczkowej. Za wskazanie utleniacz i reduktor w każdej z reakcji.	$2 \times (1,5 - 1 - 0,5 - 0) \text{ m.}$ $2 \times (0,5 - 0) \text{ m.}$
b. Za obliczenie liczby moli produktów gazowych (związków A i B) powstałych w wyniku reakcji roztworu mieszaniny M1 z nadmanganianem potasu.	$2 - 1 - 0 \text{ m.}$
c. Za narysowanie molekularnej budowy elektronowej cząsteczek A oraz B .	$2 \times (1 - 0) \text{ m.}$
d. Za przedstawienie budowy przestrzennej cząsteczki związku A .	$1 - 0 \text{ m.}$
e. Za wyjaśnienie obu przyczyn różnic w długości wiązań w związkach A oraz B .	$2 - 1 - 0 \text{ m.}$
f. Za napisanie równań reakcji równowagowych ustalających się w roztworach wodnych związków A oraz B (w formie jonowej).	$2 \times (1,5 - 1 - 0,5 - 0) \text{ m.}$
g. Za napisanie zbilansowanego równania reakcji w formie cząsteczkowej zachodzącej pomiędzy mieszaniną gazową (zawierającą związki A i B) a roztworem KI.	$1 - 0 \text{ m.}$
h. Za napisanie zbilansowanego równania reakcji w formie jonowej zachodzącej podczas miareczkowania roztworem tiosiarczanu sodu.	$1 - 0 \text{ m.}$
i. Za obliczenie składu mieszaniny M1 wyrażonego w $\%_{\text{mas}}$.	$4 - 3 - 2 - 1 - 0 \text{ m.}$
RAZEM	20 m.

ROZWIĄZANIE ZADANIA 3

a. $\sqrt{4,48 \cdot 10^{18} \text{Hz}} = 5,103 \cdot 10^7 \text{Z} - 7,854 \cdot 10^7$; Otrzymujemy $\mathbf{Z} \cong \mathbf{43}$ (technet).

b. $\sqrt{v} = \sqrt{\frac{c}{\lambda}} = 5,103 \cdot 10^7 \text{Z} - 7,854 \cdot 10^7$ więc: $\lambda_Z = \frac{2,998 \cdot 10^8 \text{ m} \cdot \text{s}^{-1}}{(5,103 \cdot 10^7 \text{Z} - 7,854 \cdot 10^7 \text{ Hz}^{1/2})^2}$

Po podstawieniu danych otrzymujemy:

$$\lambda_{Zr} = 7,78 \cdot 10^{-11} \text{ m}; \lambda_{Ca} = 3,38 \cdot 10^{-10} \text{ m}; \lambda_{In} = 5,11 \cdot 10^{-11} \text{ m}$$

$$\lambda_{Ca} > \lambda_{Zr} > \lambda_{In}$$

Poszukiwanymi izotopami są: ${}^A_Z\text{X}$: ${}^{185}_{74}\text{W}$ ${}^A_Z\text{X}'$: ${}^{185}_{75}\text{Re}$ ${}^A_Z\text{X}''$: ${}^{185}_{75}\text{Re}$. Proszę zwrócić uwagę na to, że pod symbolami ${}^A_Z\text{X}'$ oraz ${}^A_Z\text{X}''$ kryje się ten sam izotop.

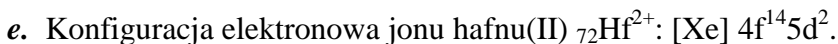
d. $A = \frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot N = \frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot n \cdot N_A$ stąd:

$$n_{\text{W-185(1)}} = \frac{520 \cdot 10^6 \text{ Bq} \cdot 75,1 \cdot 24 \cdot 3600 \text{ s}}{0,693 \cdot 6,022 \cdot 10^{23} \text{ mol}^{-1}} = 8,085 \cdot 10^{-9} \text{ mol}$$

tylko moli W-186 zostało przekształconych w W-185 w wyniku procesu opisywanego równaniem 1. Produkcja Re-185 wg równania 3 jest 18 razy mniej wydajna, czyli otrzymujemy: $n_{\text{Re-185(3)}} = \frac{8,085 \cdot 10^{-9} \text{ mola}}{18} = 4,49 \cdot 10^{-10} \text{ mola}$. Po 210 dniach otrzymamy wg równania 2: $n_{\text{W-185(2)}} = 8,085 \cdot 10^{-9} \text{ mola} \cdot e^{-\left(\frac{\ln 2}{75,1} \cdot 210\right)} = 1,164 \cdot 10^{-9} \text{ mola}$. Powstało więc Re-185 $n_{\text{Re-185(2)}} = 6,921 \cdot 10^{-9} \text{ mola}$.

Całkowita ilość Re-185 jest równa: $n_{\text{Re-185(2+3)}} = 6,921 \cdot 10^{-9} \text{ mola} + 4,49 \cdot 10^{-10} \text{ mola} = 7,370 \cdot 10^{-9} \text{ mola}$.

$\mathbf{X:(X'+X'')}$ jest więc równa: $1,164 \cdot 10^{-9} \text{ mola} : 7,370 \cdot 10^{-9} \text{ mola} \cong \mathbf{0,16:1}$.

Suma wartości magnetycznej liczby kwantowej pochodząca od wszystkich elektronów z całkowicie zapełnionej dowolnej podpowłoki jest równa 0. W jonie hafnu(II) niezapełniona jest podpowłoka 5d na której znajdują się 2 elektrony. Ze względu na to, że pytanie dotyczy podania maksymalnej sumarycznej wartości magnetycznych liczb kwantowych, to elektrony muszą być opisywane wartościami $m_l(1) = 2$ (lub -2) a drugi $m_l(2) = 1$ (lub -1). Tak więc suma $m_l(1) + m_l(2) = \mathbf{3}$. (lub -3).

f. Z warunków zadania wiadomo, że: $\frac{m_{\text{Lu-176}}^0}{m_{\text{Hf-176}}^0} = \frac{n_{\text{Lu-176}}^0}{n_{\text{Hf-176}}^0} = 0,2797$, a po upływie 4,56 mld lat ta proporcja wynosi:

$$\frac{n_{\text{Lu-176}}}{n_{\text{Hf-176}}} = 0,2511$$

$$n_{\text{Lu-176}} = n_{\text{Lu-176}}^0 \cdot e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}$$

$$n_{\text{Hf-176}} = n_{\text{Hf-176}}^0 + n_{\text{Lu-176}}^0 \cdot \left[1 - e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}\right] = n_{\text{Hf-176}}^0 + 0,2797 n_{\text{Hf-176}}^0 \cdot \left[1 - e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}\right]$$

Po podzieleniu stronami otrzymujemy:

$$\frac{n_{\text{Lu-176}}}{n_{\text{Hf-176}}} = \frac{n_{\text{Lu-176}}^0 \cdot e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}}{n_{\text{Hf-176}}^0 + 0,2797 n_{\text{Hf-176}}^0 \cdot \left[1 - e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}\right]}$$

$$0,2511 = 0,2797 \frac{e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}}{1 + 0,2797 \cdot \left[1 - e^{-\left(\frac{\ln 2}{T_{1/2}} \cdot 4,56 \text{ mld lat}\right)}\right]}$$

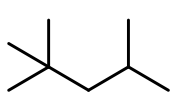
otrzymujemy: $T_{1/2} = 37 \text{ mld lat}$

Punktacja:

a. Za poprawne podanie liczby atomowej pierwiastka.	1 m.
b. Za poprawne przekształcenie wzoru.	1 m.
Za poprawne obliczenia.	1 m.
c. Za poprawne zidentyfikowanie izotopów.	2 – 1 – 0 m.
d. Za poprawne obliczenie proporcji.	4 – 3 – 2 – 1 – 0 m.
e. Za poprawne podanie sumy m_i wraz z uzasadnieniem.	4 – 3 – 2 – 1 – 0 m.
f. Za poprawne obliczenie $T_{1/2}$.	4 – 3 – 2 – 1 – 0 m.
RAZEM	17 m.

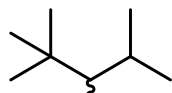
ROZWIĄZANIE ZADANIA 4

I. (podane nazwy związków nie są wymagane)

izooktan

A

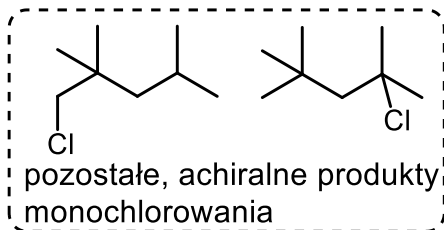
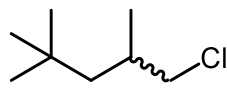

Cl (chiralne)

A1

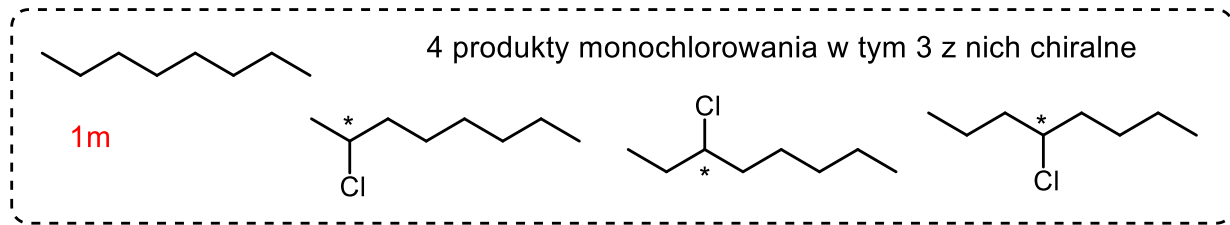
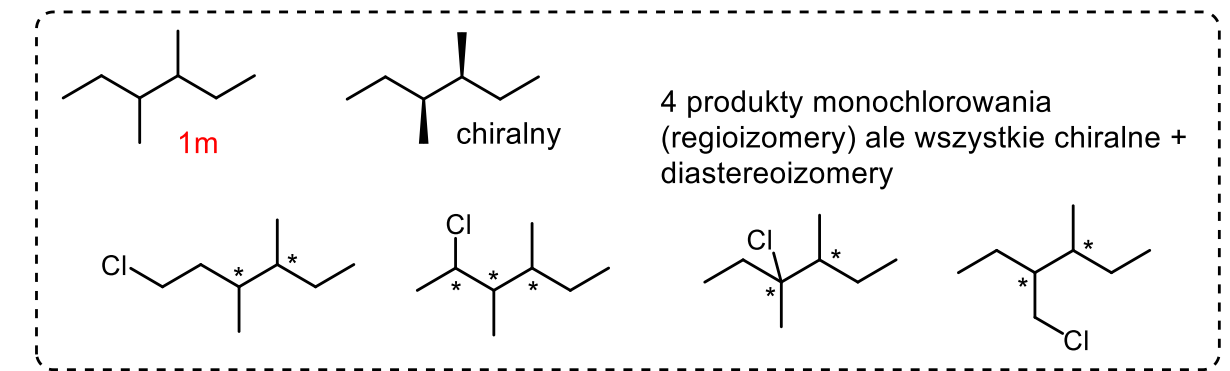
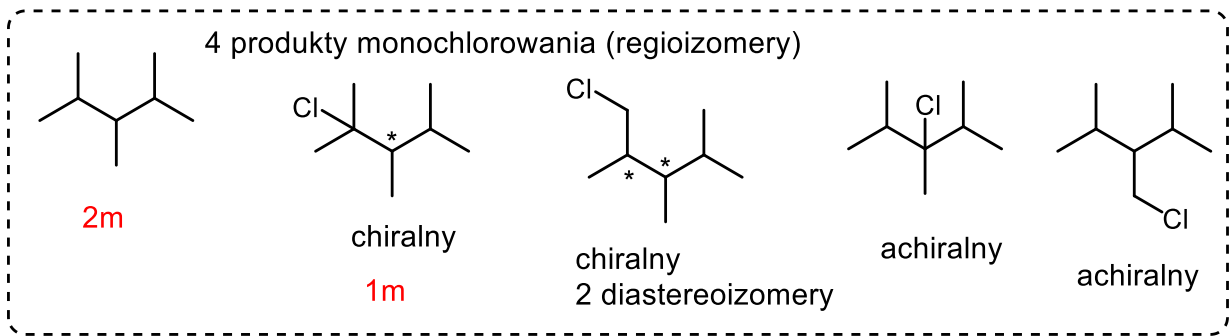
i

A2

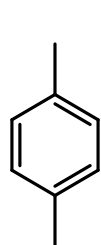

pozostałe, achiralne produkty monochlorowania

Inne częściowo poprawne rozwiązania:

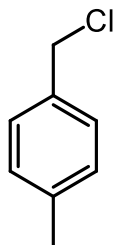

II.

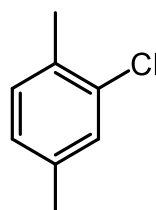

para-ksylen

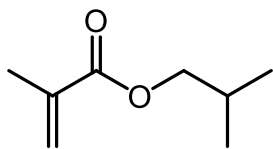
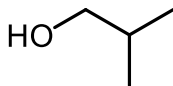
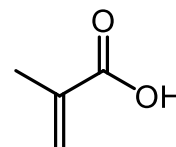
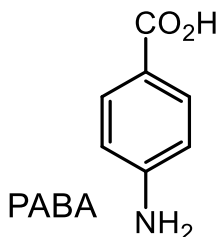
B

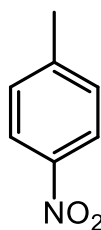
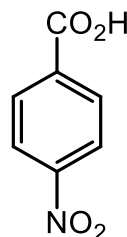
B1

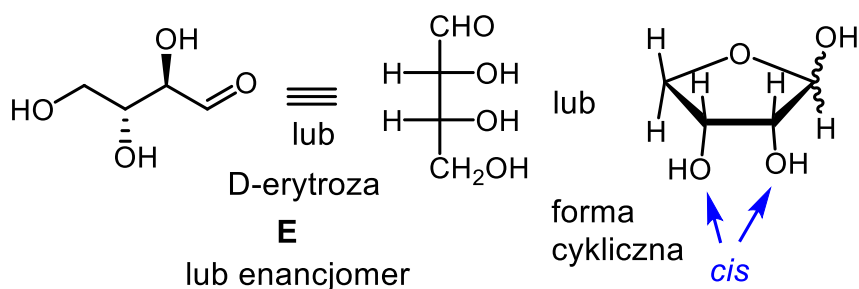
B2

III.metakrylan
izobutyłu**C****C1****C2****IV.**

PABA

D**D1****D2**

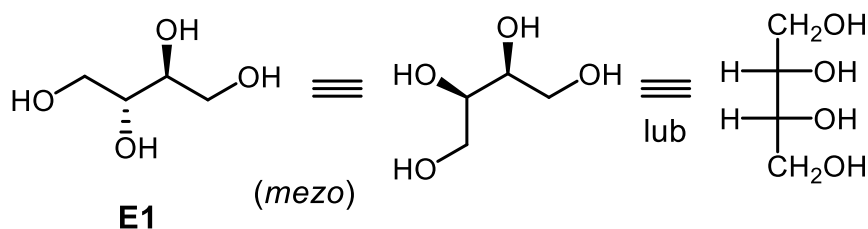
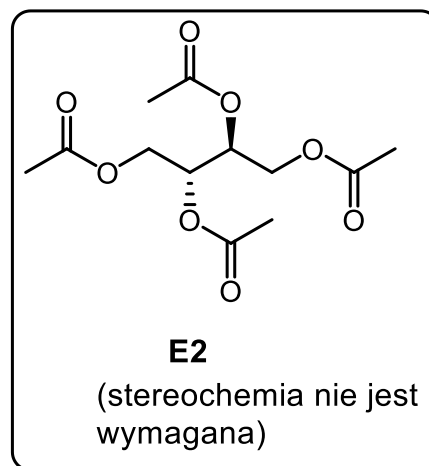
struktura PABA zawarta jest w:
kwasie foliowym (witamina B9),
środkach znieczulających, np: benzokaina, nowokaina

V.

D-erytroza

E

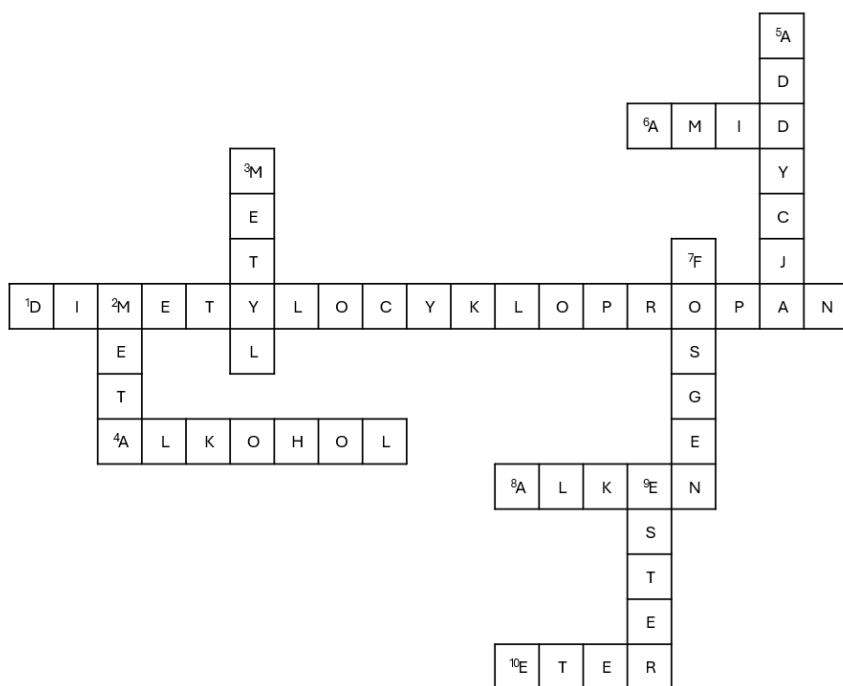
lub enancjomer

E1**E2**(stereochemia nie jest
wymagana)**Punktacja:**

a. Za poprawne narysowanie wzorów strukturalnych związków: A–E, A1, D1, E1, E2, A2, B1, B2, C1, C2, D2.	5 × 3 m. 4 × 2 m. 6 × 1 m.
RAZEM	29 m.

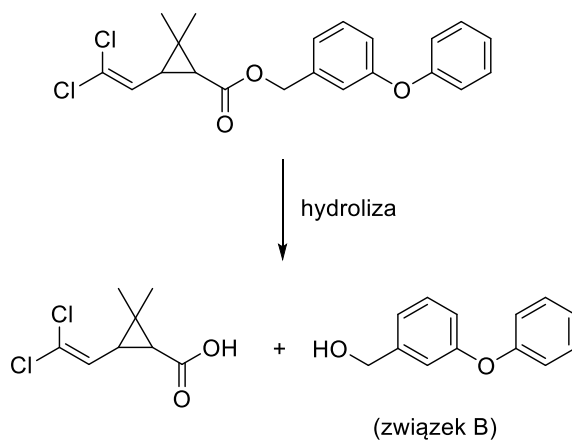
ROZWIĄZANIE ZADANIA 5

a.

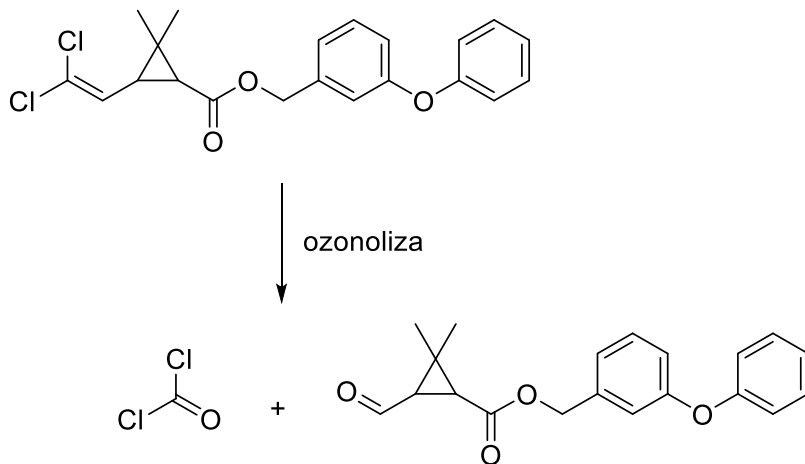

b. Permetryna

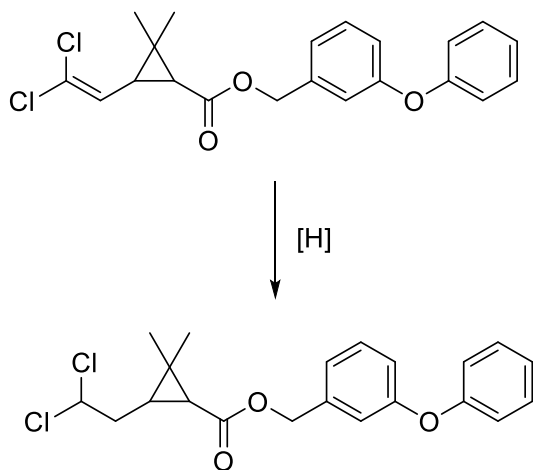
c.

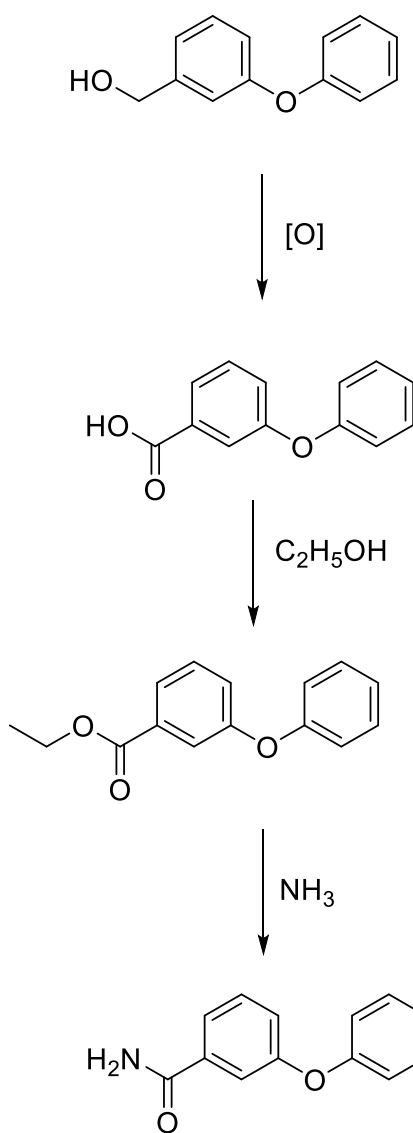
d.

e.

f.

g. 4 stereoisomery

Punktacja:

<i>a.</i> Za poprawne odgadnięcie każdego hasła.	10 × 1 m.
<i>b.</i> Za podanie poprawnej zwyczajowej nazwy związku A .	1 m.
<i>c.</i> Za podanie poprawnego schematu hydrolizy związku A .	2 m.
<i>d.</i> Za podanie poprawnej reakcji ozonolizy związku A .	2 m.
<i>e.</i> Za podanie poprawnego reakcji związku A z wodorem w obecności katalizatora metalicznego.	1 m.
<i>f.</i> Za podanie poprawnego schematu reakcji utleniania związku B i jego następczych reakcji	3 × 1 m.
<i>g.</i> Za podanie prawidłowej liczby stereoizomerów związku A .	1 m.
RAZEM	20 m.